

студента, що і складає зміст гармонізації вищої освіти і логіки особистісного розвитку майбутнього учителя.

Список використаних джерел

1. Кремень В.Г. Пріоритети реформування української школи дослідженнях Академії // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2006. – №1. – С.11-14.
2. Остапчук О.Є. Методологічний простір вирішення проблеми якості освіти/ О.Є.Остапчук // Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти. – Матеріали методолог. семінару АПН України. 15 листопада 2006р., Київ. – К., 2007. – 336с., С.89-93.
3. Остапчук Е.Е. Инновационный потенциал авторского проектирования педагогических систем/ Е.Е.Остапчук // использование инновационных педагогических технологий в учреждениях образования. Материалы Международной научно-практической конференции. 18-19 декабря 2008г., Минск. – 2008. – С. 328-332.
4. Фуллан М. Сили змін. Вимірювання глибини освітніх реформ/ Михайло Фуллан – Львів: Літопис, 2000.

*О.В.Казанжи,
Н.В.Стельмах,
кандидат пед. наук*

МДУ ім. В.О.Сухомлинського

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВУЗІ

У статті розкрита сутність педагогічної творчості, визначені якості творчого вчителя та подана експериментально перевірена методика розвитку творчих здібностей майбутнього вчителя в процесі навчання у вузі.

Ключові слова: педагогічна творчість, творчий учитель, методика розвитку творчих здібностей.

В статье раскрыта сущность педагогического творчества, определены качества творческого учителя и представлена экспериментально проверенная методика развития творческих способностей будущего учителя в процессе обучения в вузе.

Ключевые слова: педагогическое творчество, творческий учитель, методика развития творческих способностей.

In this article the essence of pedagogical creative works is considered, some qualities of creative teacher are defined and the experimental methodic of

development of future teachers creative abilities during university training is revealed.

Key words: pedagogical creative works, creative teacher, methodic of development of creative abilities.

Центральною ланкою розвиваючого навчання є створення оптимальних умов для розвитку загальних навчальних здібностей учнів і їхнього творчого потенціалу. У зв'язку з цим перед кожним учителем стоїть завдання виявити, закріпити у школярів прагнення і потяг до творчого самовираження, а також створити всі необхідні умови для їхнього подальшого розвитку.

Виховання творчої особистості учня неможливе без права вчителя на власну творчість, на пошуки своєї технології, яка відповідає його особистісним якостям.

У сучасній психолого-педагогічній літературі поняття педагогічної творчості трактується по-різному. В.І. Андреев розглядає поняття педагогіки творчості як «науки про педагогічну систему двох діалектично зумовлених видів людської діяльності: педагогічного виховання та самовиховання особистості в різних видах творчої діяльності і спілкування з метою всебічного та гармонійного розвитку творчих здібностей як окремої особистості, так і творчих колективів» [1].

В.С.Шубинський визначає педагогіку творчості як особливу галузь педагогічної науки, яка займається виявленням закономірностей формування творчої особистості [11].

Л.І.Рувинський дає визначення педагогічній творчості як пошуку вчителем нових рішень, постановки нових завдань, застосування нестандартних прийомів діяльності [7].

Проблемою визначення педагогічної творчості займалися також М.М. Поташник, В.А. Кан-Калик і М.Д. Нікандров.

Педагогічний словник визначає педагогічну творчість як оригінальне та високоефективне вирішення вчителем навчально-виховних завдань, збагачення теорії та практики виховання й навчання [5].

Таким чином, мета педагогічної творчості вчителя полягає у створенні сприятливих психолого-педагогічних умов для розвитку потенційних можливостей кожного учня в навчально-виховному процесі.

Педагогічна творчість має дві сторони: творчість самого організатора навчально-виховного процесу – учителя і творчість учнів

як необхідна умова удосконалення вчителя і розвитку творчих можливостей дітей.

Учитель як суб'єкт педагогічної творчості повинен бути сформований як творча індивідуальність, яка включає в себе творче мислення і здатність до творчої діяльності.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури (роботи Ю.П. Азарова, Ю.К. Бабанського, О.О. Бодальова, В.І. Загвязінського, І.А. Зазюна, В.О. Кан-Калика, Н.В. Кичук, Н.В. Кузьміної, Л.М. Лузіної, М.Д. Нікандрова, М.М. Поташника, С.О. Сисоевої, В.О. Сластьоніна, Р.Х. Шакурова та ін.) можна сформулювати найважливіші якості вчителя, що сприяють успішній творчій діяльності:

- здатність до нестандартного рішення;
- пошуково-проблемний стиль мислення;
- уміння створювати проблемні, нестандартні навчальні і виховні ситуації;
- творча фантазія, розвинена уява;
- специфічні особистісні якості (сміливість, готовність до ризику, винахідливість, цілеспрямованість, оптимізм, ентузіазм, настирливість, упевненість, кмітливість, інтуїтивне відчуття нового та оригінального та ін.).

Активна творча діяльність учителя дає позитивний результат у тому випадку, коли буде базуватися на двох основах: розвитку творчої активності студентів у вузі й подальшій організації творчого пошуку вчителя в школі. Тому одним із завдань вузівської підготовки майбутніх учителів є розвиток їхніх творчих здібностей, нестандартного мислення, формування умінь та навичок здійснювати в майбутньому навчально-виховний процес на творчому рівні.

У процесі нашого дослідження ми вивчили і проаналізували досвід роботи кафедри педагогіки Миколаївського державного університету з питань розвитку творчих здібностей у студентів-майбутніх вчителів. Було виявлено, що важливою передумовою формування творчих умінь та навичок у студентів є організація творчого процесу на заняттях і залучення їх до активної участі в ньому. Творчий процес – це створення соціально значущих матеріальних і духовних цінностей. Ми поділяємо точку зору В.С.Шубинського відносно його етапів:

- 1) зіткнення з новим, творча невизначеність;

- 2) пошуки рішення;
- 3) критика;
- 4) підтвердження і втілення.

На кожному з них формуються певні елементи творчих умінь і навичок студентів.

Досвід практичної роботи зі студентами МДУ імені В.О.Сухомлинського і результати досліджень доводять, що ефективність формування їхніх творчих умінь і навичок забезпечуються комплексним підходом до вирішення цієї проблеми.

У зв'язку з цим використовується така система:

- лекційні, семінарські, лабораторно-практичні заняття;
- самостійна робота студентів;
- робота проблемних груп, гуртків;
- спецкурси, спецсемінари;
- педпрактика;
- курсові, дипломні роботи майбутніх учителів.

Студенти залучаються до різних видів пізнавальної діяльності, пробують себе в процесі багатьох видів творчого пошуку. Подібні види навчально-практичної діяльності дозволяють визначити інтереси, нахили, творчі здібності і можливості, урахування яких допомагає створювати необхідні умови для їх підтримки й розвитку. Отже, процес навчання організується таким чином, щоб викликати у студентів потребу у творчому застосуванні знань, здібностей, нестандартного мислення і подальшого розвитку.

Привертає увагу основна форма організації навчального процесу – лекція. Розвитку творчого мислення і уяви сприяють лекції, на яких аргументується і мотивується тема, чітко визначаються мета і завдання, дається історіографія, використовуються різні рівні проблемного навчання, до структури яких входять елементи дослідницької роботи, розкриваються сучасні підходи і концепції, використовується досвід роботи кращих учителів, шкіл, визначаються перспективи розвитку школи і педагогіки, здійснюються міжпредметні і внутрішньопредметні зв'язки. На таких лекціях створюється атмосфера наукового пошуку. У процесі дискусій розвивається творчий потенціал її учасників, образне і продуктивне мислення, творча уява, мовлення. Студенти вчать самостійно мислити, робити висновки. Використання наукової методики озброює студентів не тільки знаннями, а й методами їх здобуття.

На семінарських і лабораторно-практичних заняттях із педагогіки, основ педагогічної майстерності, методики виховної роботи студентам пропонуються творчі завдання різних рівнів складності: від презентацій книг на першому курсі до створення і вирішення педагогічних ситуацій, представлення передового педагогічного досвіду, інсценізації віршів, уривків творів, проведення фрагментів уроків на другому і до проведення нестандартних уроків та виховних заходів – на третьому.

Творче аналітичне мислення і творча педагогічна уява розвиваються у студентів у процесі створення і вирішення педагогічних ситуацій. Творча педагогічна ситуація (ситуація, яка містить у собі протиріччя) дає можливість перевірити теоретичні знання, вибрати інструмент педагогічних дій і прогнозувати результат. У процесі її вирішення студенти визначають умови, у яких вона виникла, дійових осіб, основні протиріччя, аналізують дії кожного учасника і оцінюють їх; пропонують декілька варіантів вирішення й обирають оптимальне. Обґрунтовують його. Такий характер навчально-пізнавальної діяльності сприяє більш ґрунтовному засвоєнню знань, розвиває здібність прогнозувати і передбачати дії учасників ситуації та її результати. А найголовніше – запобігати складним конфліктним ситуаціям.

Значне місце у своїй роботі викладачі МДУ імені В.О.Сухомлинського відводять рольовим, і особливо діловим іграм. Із психології відомо, що гра забезпечує гармонійну роботу головного мозку, стимулює роботу правої півкулі, а через неї - всього мозку. У процесі гри напруженні всі пошукові емоції. На повну силу працює образне і логічне мислення, мобілізовані всі види пам'яті, ввімкнені вольові механізми, залучені всі таємні резерви психіки. Тому ККД ігрових методів від двох до десяти разів більший у порівнянні зі словесним навчанням. У діловій грі засвоєння знань студентами і формування педагогічних умінь і навичок відбувається не абстрактно, а в реально змодельованому навчально-виховному процесі, у динаміці розвитку сюжету ділової гри. У студентів формуються навички педагогічної взаємодії, ціннісні орієнтації й установки, актуалізуються і закріплюються знання, розвивається пізнавальний інтерес і творчий потенціал. Знання з теоретичного рівня переводяться на більш високий – практичний.

До проведення фрагментів уроків на другому курсі, уроків і виховних заходів на третьому студенти відповідно до своїх здібностей і можливостей готують роздавальний матеріал, наочність, підбирають музику, цікаві повідомлення, факти, прислів'я, приказки, пісні, складають вірші, готують завдання творчого характеру тощо.

Із метою створення оптимальних умов для розвитку творчих здібностей викладачі орієнтують студентів на підготовку і проведення різних типів нестандартних уроків: уроків-мандрівок, уроків-загадок, уроків-ігор, уроків-казок, уроків-легенд тощо. Ці уроки позбавлені звичайних шаблонів. Їхньою характерною рисою є створення протягом всього уроку умов для творчої навчальної діяльності учнів. Студенти виступають у ролі вчителів-предметників, класних керівників, директора, завуча, методистів. Подібні практикуми сприяють більш глибокому самопізнанню, самооцінці, саморозвитку, формують уміння і навички педагогічної діяльності. Під час аналізу увага студентів зосереджується і на творчому аспекті уроку чи виховного заходу. Обговорюються: новизна й оригінальність, прийоми розвитку пізнавального інтересу і творчих здібностей; відповідність змісту, форм, методів, засобів, меті та рівню розвитку учнів тощо.

Враховуючи об'єктивні оцінки своїх товаришів і викладача, студенти краще усвідомлюють свої недоліки, резерви. Це є стимулом до самоосвіти, самовиховання, самовдосконалення, створення своєї творчої лабораторії і саморозвитку творчої особистості майбутнього вчителя.

Із метою виявлення ролі занять з основ педагогічної майстерності (ОПМ) у підготовці творчої особистості майбутнього вчителя, ми провели анкетування 70-ти студентів другого курсу філологічного факультету МДУ імені В.О.Сухомлинського. Усі опитані студенти зазначили, що заняття з ОПМ дають великий поштовх до розвитку творчих здібностей майбутнього педагога:

- тренують творче мислення й уяву;
- викликають бажання зацікавити присутніх на занятті;
- дають можливість творчого переймання нових ідей одними студентами в інших;
- допомагають розкрити творчі задатки і здібності.

Значна роль занять із основ педагогічної майстерності в підготовці майбутнього творчого вчителя підтверджується також результатами досліджень рівня розвитку творчої активності студентів.

Критеріями оцінки рівня розвитку творчої активності студентів ми взяли:

- уміння бачити і виділяти проблему;
- створювати проблемні ситуації в процесі навчання і виховання;
- знаходити шляхи до її розв'язування;
- відбивати і структурувати навчальний матеріал;
- виділяти головне, суттєве;
- ставлення студентів до вивчення предметів педагогічного циклу, до своєї майбутньої професії;
- ставлення до навчання, прагнення до самовдосконалення.

Дослідження показало, що рівень сформованості творчої активності залежить від загального рівня розвитку студента, від досвіду творчої діяльності, отриманого в школі і за рік навчання і вузі, від наявності задатків та здібностей.

Під час проведення першого зрізу студенти з високим рівнем активності становили лише 10 % від загальної кількості респондентів. Вони мають власний погляд на педагогічні постулати, сміливо аналізують свій і чужий досвід, уміло виділяють у ньому найсуттєвіше, висловлюють власні судження, творчо підходять до розв'язання ігрових завдань, активно працюють у проблемних групах, проводять цікаві педагогічні дослідження.

На жаль, 90 % респондентів відносились до груп із середнім та слабким проявом творчих здібностей. Вони менш самостійні у своїх діях і прийнятті рішень. Їм часто бракує досвіду творчої діяльності, притаманна низька самооцінка своїх можливостей, невпевненість у позитивному результаті. Багатьом із них властиве репродуктивне мислення, вони часто схильні до стереотипів у діяльності.

Результати другого зрізу показали, що внаслідок цілеспрямованої роботи з розвитку творчого потенціалу студентів на заняттях з предметів педагогічного циклу і особливо з ОПМ рівень творчої активності студентів значно зростає. До групи студентів із високим рівнем творчої активності належить 48 % респондентів, а з низьким рівнем – 52%. Таким чином рівень творчої активності підвищується у середньому на 38 %.

Отже, заняття з педагогічних дисциплін значно підвищують творчий потенціал, розвивають творчі здібності майбутніх учителів, адже творчість є однією з суттєвих характеристик педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности/ В.И.Андреев – Казань, 1988. – 228 с.
2. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя/ В.И.Загвязинский – М., 1987. – 159 с.
3. Кан-Калик В.А., Никандров Н.Д. Педагогическое творчество учителя/ В.А.Кан-Калик, Н.Д.Никандров – М., 1987. – 159 с.
4. Лузина Л.М. Формирование творческой индивидуальности учителя в педвузе/ Л.М.Лузина – Ташкент, 1986. – 102с.
5. Основи педагогічної творчості вчителя: Навчально-методичний план і програма курсу для педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів / [Укл. С.О. Сисоєвої, В.І. Барко, І.В. Бушовський та ін.] – К., 1991. – 32 с.
6. Поташник М.М. Педагогическое творчество: Проблемы развития и опыт. Пособие для учителя/ М.М.Поташник – К., 1988. – с. 5-60.
7. Рувинский Л.И. Теория самовоспитания/ Л.И.Рувинский – М., 1957. – Т.1. – 303 с.
8. Сидоренко Т. Творчість у діяльності вчителя/ Т.Сидоренко // Рідна школа. – 2001. – №5. – с. 55-57.
9. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості вчителя: Навчальний посібник/ С.О.Сисоєва – К.: ІСДОУ, 1994. -112 с.
10. Шакуров Р.Х. Творческий рост педагога/ Р.Х.Шакуров – М., 1985. – 80 с.
11. Щербакова К.І. Вступ до спеціальності: Навчальний посібник. – К., 1990. – 166 с.

О.П.Лещенко

**ПЕДАГОГІЧНЕ КЕРІВНИЦТВО НАВЧАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ
СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО ВУЗУ У ПРОЦЕСІ ОВОЛОДІННЯ
ПРОФЕСІЙНО ЗУМОВЛЕНОЮ ІНШОМОВНОЮ ЛЕКСИКОЮ**

Данная статья посвящена роли педагогического руководства учебной деятельностью студентов технического вуза в процессе овладения профессионально обусловленной лексикой. В статье рассматривается роль педагогического руководства познавательной деятельностью студентов, как компонента системы. Анализируются эффективные методы подхода к организации обучения профессионально ориентированному иностранному языку в техническом вузе. Особое внимание уделено методам, стимулирующим познавательный интерес студентов.